

DR HAB. BOLESŁAW SPRENGEL, PROF. UMK (21 czerwca 1952 – 26 października 2020)

Urodził się 21 czerwca 1952 roku w miejscowości Płosków, w gminie Sośno, w powiecie sępoleńskim. W 1971 r. ukończył Liceum Ogólnokształcące w Więcborku. Tytuł magistra historii uzyskał w 1976 roku na Wydziale Humanistycznym Uniwersytetu Mikołaja Kopernika w Toruniu. Pierwszą pracę dydaktyczną rozpoczął zaraz po studiach, w roku szkolnym 1976/1977 był nauczycielem historii i wychowania obywatelskiego w Zespole Szkół Mechanicznych w Brodnicy.

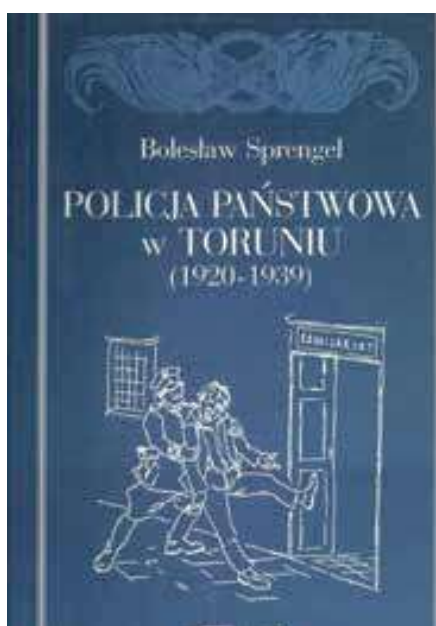

W okresie od 1977 do 2001 r. Bolesław Sprengel¹ pełnił służbę w formacjach policyjnych. Pracował w jednostkach terenowych w komórkach wykonawczych i koncepcyjnych w pionach kryminalnym, prewencji i inspekcji, najpierw w Komendzie Miejskiej i Wojewódzkiej Milicji Obywatelskiej w Toruniu (po przemianie ustrojowej w Komendzie Miejskiej Policji w Toruniu), a później w Komendzie Wojewódzkiej Policji w Bydgoszczy. Pierwszy stopień oficerski podporucznika Rada Państwa nadała mu 20 lipca 1977 r. Służbę pełnił na różnych stanowiskach oficerskich, najdłużej jako

¹ Fotografia: <https://www.youtube.com/watch?v=vp6aA7PB7ck>, [dostęp: 16.12.2020].

starszy inspektor ds. organizacyjnych i rzecznik prasowy toruńskiej Policji. Po 24 latach, dnia 30 maja 2001 r. służby przeszedł w stan spoczynku w stopniu podinspektora Policji.

Jeszcze w trakcie służby, w 1999 r. wydał dysertację pt.: *Policja Państwowa w Toruniu (1920–1939)*², która wieńczyła badania podjęte w przewodzie doktorskim. Dnia 5 czerwca 2000 r. obronił pracę doktorską, a następnego dnia Rada Wydziału Nauk Historycznych Uniwersytetu Mikołaja Kopernika w Toruniu nadała mu tytuł doktora nauk humanistycznych w zakresie historii oraz wystąpiła do jego pracodawcy z wnioskiem o wyróżnienie.

Kolejnym krokiem na drodze rozwoju naukowego było nadanie mu dnia 11 września 2012 r. stopnia doktora habilitowanego nauk humanistycznych w zakresie nauk o polityce, specjalność: instytucje publiczne, który otrzymał na podstawie dorobku naukowego oraz rozprawy habilitacyjnej, pt.: *Policja Państwowa a organy władzy publicznej w polityce bezpieczeństwa wewnętrznego w Polsce w latach 1918–1939*³. Zespół niezależnych recenzentów z ośrodków akademickich w Warszawie i Krakowie zaliczył tę pracę do dziesięciu najlepszych książek historycznych roku 2012.

² Okładka: <http://potoruniu.blogspot.com/2017/04/ksiazka-policja-panstwowa-w-toruniu.html>, [dostęp: 16.12.2020].

³ Okładka: <https://policjapanstwowa.pl/index-160.htm> [dostęp: 16.12.2020].

Po odejściu ze służby rozpoczął karierę naukowo-dydaktyczną, w której kilkakrotnie pełnił także funkcje kierownicze. W okresie od 5 listopada 2001 do 30 września 2007 roku był zatrudniony jako adiunkt w Wyższej Szkole Humanistyczno-Ekonomicznej we Włocławku (obecnie Kujawska Szkoła Wyższa). Od początku zatrudnienia do 30 września 2006 r. był prodziekanem Wydziału Administracji, a następnie do 19 stycznia 2007 r. Wydziału Humanistycznego. W roku akademickim 2001/2002 pełnił równocześnie obowiązki dziekana Wydziału Administracji, a od 1 października 2006 do 19 stycznia 2007 r. dziekana Wydziału Humanistycznego. Doprowadził do podpisania umowy ze Smoleńskim Uniwersytetem Humanistycznym i dwukrotnej wymiany studentów oraz wydania pierwszego tomu wspólnych polsko-rosyjskich studiów.

W swojej karierze zawodowej profesor Bolesław Sprengel był również związany z Wyższą Szkołą Bezpieczeństwa i Ochrony w Warszawie, gdzie 1 października 2008 r. został zatrudniony jako docent, a następnie w okresie od 1 marca do 30 września 2009 r. sprawował funkcję rektora tej uczelni. Wówczas tworzył kierunek bezpieczeństwo wewnętrzne. Nawiązał współpracę ze Słowacką Akademią Sił Zbrojnych im. gen. Milana Rastisława Štefánika w Bratysławie, był również członkiem kolegium redakcyjnego wydawanego przez tę uczelnię periodyku *Wojskowe Refleksje*.

Następnie został adiunktem w Katedrze Bezpieczeństwa Narodowego Wydziału Filologiczno-Historycznego Akademii Pomorskiej

w Słupsku. Swoje zainteresowania badawcze wiązał tam z Zakładem Zarządzania Kryzysowego, gdzie uczestniczył w zespołowym programie badawczym dotyczącym zarządzania kryzysowego w czasie powodzi w Polsce w 2010 r. Współpracował również z Wyższą Szkołą Administracji i Biznesu im. Eugeniusza Kwiatkowskiego w Gdyni.

Od 1 października 2010 r. Bolesław Sprengel był adiunktem w Katedrze Bezpieczeństwa Wewnętrznego i Międzynarodowego Wydziału Nauk o Polityce i Bezpieczeństwie Uniwersytetu Mikołaja Kopernika w Toruniu (do 2019 r. Wydział Politologii i Studiów Międzynarodowych), gdzie miała miejsce jego podstawowa aktywność akademicka. W latach 2010–2013 był pełnomocnikiem dziekana ds. kierunku bezpieczeństwo wewnętrzne i uczestniczył w pracach najpierw wydziałowej, a później kierunkowej komisji dydaktycznej. Od 2011 r. był opiekunem koła naukowego studentów bezpieczeństwa wewnętrznego. Cztery lata po uzyskaniu stopnia doktora habilitowanego, dnia 1 października 2016 r. otrzymał tytuł profesora UMK.

W karierze akademickiej wykorzystywał swoje wieloletnie doświadczenie policyjne, co przekładało się nie tylko na prowadzone i koordynowane przedmioty, ale także realizowane badania. Nauczał takich przedmiotów jak: Prawo policyjne, Polityka informacyjna państwa w zakresie bezpieczeństwa narodowego, Profilaktyka i prewencja kryminalna, Historia bezpieczeństwa wewnętrznego, Rozwój polskich sił policyjnych, Zwalczanie przestępczości oraz Praca operacyjna Policji.

Profesor jako historyk i politolog badał organizację i funkcjonowanie instytucji bezpieczeństwa wewnętrznego. Posiadał bogaty dorobek naukowy. Był nie tylko uczestnikiem licznych konferencji naukowych, ale także autorem 10 monografii, ponad 100 artykułów naukowych, m.in. z zakresu historii i współczesnych problemów przestępczości, kryminologii i kryminalistyki, które ukazywały się w wydawnictwach szkół wyższych i zeszytach naukowych, *Toruńskim Słowniku Biograficznym*, i innych. Opublikował również kilkaset artykułów popularnonaukowych w czasopiśmie społeczno-kulturalnych oraz zawodowych, w tym głównie w prasie policyjnej.

Rzetelność prowadzonych przez prof. B. Sprengla badań nauko-

wych oraz jego uporczywe dążenie do poznawania prawdy doceniali również studenci. Był promotorem łącznie ponad 210 prac licencjackich napisanych na kierunkach administracja, bezpieczeństwo wewnętrzne i bezpieczeństwo narodowe oraz 66 prac magisterskich. Wiele spośród nich zostało później w całości lub fragmentach opublikowanych. Występował również w roli recenzenta w czterech przewodach doktorskich, a także jednym habilitacyjnym.

Był członkiem komitetów redakcyjnych i rad naukowych czasopism, m.in. Czasopisma *Zagadnienia Społeczne*, a także recenzentem *Zeszytów Naukowych* Wydziału Bezpieczeństwa Narodowego Akademii Obrony Narodowej w Warszawie.

Bolesław Sprengel był również jednym z pomysłodawców uhonorowania komisarz Stanisławy Filipiny Paleolog mianem Patrona Honorowego Pomorskiej Policji. W 1984 r. przygotował przyjęty w MSW bez uwag projekt reorganizacji Milicji Obywatelskiej w Toruniu, a w 1990 r. opracował wdrożony w życie projekt organizacji Policji w województwie toruńskim. Był członkiem komitetu organizacyjnego 49. Międzynarodowego Motorowego Zlotu Gwiazdzistej Policji, w którym w 1995 roku wzięło udział ponad 800 uczestników z 14 państw europejskich. Reprezentował Uniwersytet Mikołaja Kopernika w Zespole Ekspertów Województwa Kujawsko-Pomorskiego, którego zadaniem było programowanie i realizacja wspólnych przedsięwzięć w zakresie podnoszenia bezpieczeństwa w regionie.

Profesor Bolesław Sprengel prowadził badania nad bezpieczeństwem społeczności lokalnych, komunikacją pomiędzy policją a samorządem terytorialnym, polityką bezpieczeństwa wewnętrznego XX wieku oraz ochroną informacji niejawnych, jednak to problematyka dziejów policji, a zwłaszcza Policji Państwowej była mu szczególnie bliska. Uczestniczył w przygotowaniu słownika biograficznego komendantów głównych polskich służb policyjnych XX i XXI wieku oraz słownika wiedzy policyjnej. Zwieńczenie jego badań nad policyjną historiografią stanowi wydana w 2019 roku, a więc w 100-lecie powstania polskiej Policji, monografia pt.: *Generałowie policji*, która została poświęcona funkcjonariuszom u szczytu ich policyjnej kariery.

W 1978 r. Polskie Towarzystwo Historyczne przyznało mu trzecią nagrodę im. Stanisława Herbsta za pracę magisterską. Na początku lat 90. otrzymał nagrodę wojewody toruńskiego za pracę na rzecz kultury, w związku z udziałem w ochronie zabytków sakralnych. W 2006 r. rektor WSHE we Włocławku przyznał mu nagrodę za pracę naukowo-dydaktyczną. Wcześniej otrzymał brązowy Krzyż Zasługi.

Dr hab. Bolesław Sprengel, prof. UMK, zmarł 26 października 2020 r.

mgr Katarzyna Amrozy
mgr Filip Dobrowolski

Publikacje dra hab. Bolesława Sprengla

Publikacje książkowe:

1. Nieznane karty międzywojennej Brodnicy. Policja i przestępczość w latach 1920–1939, Wydawnicza Agencja Akces, Toruń 1998, s. 104.
2. Policja Państwowa w Toruniu (1920–1939), Wydawnictwo Adam Marszałek, Toruń 1999, s. 205.
3. Ustrój organów administracji bezpieczeństwa i porządku publicznego, Wyższa Szkoła Humanistyczno-Ekonomiczna, Włocławek 2004, s. 144.
4. Trudne sąsiedztwo. Stosunki polsko-ukraińskie w X–XX wieku, Książka i Wiedza, Warszawa 2005, s. 832 [współautor Karol Grünberg].
5. Policja Państwowa a przestępczość w powiecie włocławskim w latach 1919–1939, Włocławek 2006, s. 316 .
6. Posterunek ostatniej szansy. Policja Państwowa i przestępczość w Chełmży w latach 1920–1939, Wydawnictwo Naukowe GRADO, Toruń 2007, s. 212.
7. Służby mundurowe ochrony bezpieczeństwa wewnętrznego. Zarys problematyki, Towarzystwo Naukowe Organizacji i Kierownictwa, Toruń 2008, s. 203.
8. Policja Państwowa a organy władzy publicznej w polityce ochrony bezpieczeństwa wewnętrznego w Polsce w latach 1918–1939, Wydawnictwo Naukowe Uniwersytetu Mikołaja Kopernika w Toruniu, Toruń 2011, s. 472.
9. Praca operacyjna Policji, Wydawnictwo Naukowe Uniwersytetu Mikołaja Kopernika, Toruń 2018, ss. 286 .
10. Generałowie policji, Wydawnictwo Naukowe Uniwersytetu Mikołaja Kopernika, Toruń 2019, ss. 550.

Książki pod redakcją:

1. [wspólnie z Adamem Strzeleckim] Urzędnik w administracji publicznej, Wyższa Szkoła Humanistyczno-Ekonomiczna we Włocławku, Włocławek 2005.
2. [wspólnie z Ryszardem Łaszewskim] Od Straży Obywatelskich do Policji. Służby porządkowe na ziemiach polskich w XX wieku, Wyższa Szkoła Humanistyczno-Ekonomiczna we Włocławku, Włocławek 2007.

Artykuły naukowe:

1. Z ciemnych kart powstania kościuszkowskiego. Uwagi o przestępczości kryminalnej na przykładzie Warszawy, [w:] Powstanie kościuszkowskie na Kujawach i Pomorzu Gdańskim, red. M. Pawlak, Wyższa Szkoła Pedagogiczna w Bydgoszczy, Bydgoszcz 1994, s.141–156.
2. Działalność policji w zakresie bezpieczeństwa lokalnego oraz jej współdziałanie z organami parapolicyjnymi na terenie woj. toruńskiego, [w:] Problemy bezpieczeństwa lokalnego. Materiały I Konferencji Krajowej, Toruń 10 XII 1993, red. M. Filar, Wydawnictwo Uniwersytetu Mikołaja Kopernika, Toruń 1995, s. 75–84.
3. Czesław Kaczorowski, „Przegląd Policyjny”, Szczytno, nr 1(49):1998, s. 101.
4. Sylwester Parzybok, „Przegląd Policyjny”, Szczytno, nr 1(49):1998, s. 101–102.
5. Bronisław Orzechowski, „Przegląd Policyjny”, Szczytno, nr 2(50):1998, s. 155–156.
6. Franciszek Anioł, „Przegląd Policyjny”, Szczytno, nr 2(50):1998, s. 156.
7. Kaczorowski Czesław, „Toruński Słownik Biograficzny”, t. 1, red. K. Mikulski, Towarzystwo Miłośników Torunia – Wydawnictwo Uniwersytetu Mikołaja Kopernika, Toruń 1998, s. 129–130.
8. Lissowski Mieczysław, „Toruński Słownik Biograficzny”, t. 1, red. K. Mikulski, Towarzystwo Miłośników Torunia – Wydawnictwo Uniwersytetu Mikołaja Kopernika, Toruń 1998, s. 157–159.
9. Olszański Witalis, „Toruński Słownik Biograficzny”, t. 1, red. K. Mikulski, Towarzystwo Miłośników Torunia – Wydawnictwo Uniwersytetu Mikołaja Kopernika, Toruń 1998, s. 187–189.
10. Parzybok Sylwester, „Toruński Słownik Biograficzny”, t. 1, red. K. Mikulski, Towarzystwo Miłośników Torunia – Wydawnictwo Uniwersytetu Mikołaja Kopernika, Toruń 1998, s. 192–193.
11. Bolesław Michał Szalkowski, „Przegląd Policyjny”, Szczytno, nr 1–2 (53–54):1999, s. 221–222.
12. Władysław Sobolewski – policjant, kryminalistyk, sportowiec, „Przegląd Policyjny”, Szczytno, nr 3(55):1999, s. 267–270.

13. Konstanty Władysław Jucewicz, „Przegląd Policyjny”, Szczytno, nr 1–2 (53–54):1999, s. 218–219.
14. Rudolf Wizimirski, „Przegląd Policyjny”, nr 1–2 (53–54):1999, s. 219–221.
15. Stanisława Paleolog – oficer Wojska Polskiego i Policji Państwowej, [w:] Służba Polek na frontach II wojny światowej, cz. 4, Materiały IX sesji popularnonaukowej połączonej z II Zjazdem Kombatantek w Toruniu, red. M. Golon i K. Minczykowska, Toruń 2000, s. 253–260.
16. Stanisława Paleolog – organizatorka polskiej policji kobiecej, „Przegląd Policyjny”, Szczytno, nr 3–4 (59–60):2000, s. 165–168.
17. Gałczyński Lucjan, „Toruński Słownik Biograficzny”, t. 2, red. K. Mikulski, Towarzystwo Miłośników Torunia – Wydawnictwo Uniwersytetu Mikołaja Kopernika, Toruń 2000, s. 89–90.
18. Jucewicz Konstanty Władysław, „Toruński Słownik Biograficzny”, t. 2, red. K. Mikulski, Towarzystwo Miłośników Torunia – Wydawnictwo Uniwersytetu Mikołaja Kopernika, Toruń 2000, s. 123–124.
19. Wiza Zygmunt, „Toruński Słownik Biograficzny”, t. 2, red. K. Mikulski, Towarzystwo Miłośników Torunia – Wydawnictwo Uniwersytetu Mikołaja Kopernika, Toruń 2000, s. 271–272.
20. Wizimirski Rudolf Marian, „Toruński Słownik Biograficzny”, t. 2, red. K. Mikulski, Towarzystwo Miłośników Torunia – Wydawnictwo Uniwersytetu Mikołaja Kopernika, Toruń, 2000, s. 272–274.
21. Policja Państwowa a mniejszości narodowe i wyznaniowe. Zarys problematyki, [w:] Mniejszości narodowe i wyznaniowe w siłach zbrojnych Drugiej Rzeczypospolitej 1918–1939. Zbiór studiów pod redakcją Zbigniewa Karpusa i Waldemara Rezmera, Wydawnictwo Uniwersytetu Mikołaja Kopernika, Toruń 2001, s. 325–340.
22. Terroryzm – historia i teraźniejszość, [w:] Od blokad ulicznych do World Trade Center. Taktyka i technika przeciwdziałania zagrożeniom terrorystycznym oraz innym publicznym działaniom pozaprawnym, pod red. Romana Bäckera, Wydawnictwo SECRETUM, Toruń 2002, s. 61–124.
23. Sport w Policji Państwowej w województwie pomorskim w okresie międzywojennym, [w:] Kujawy i Pomorze. Region – społeczeństwo – kultura, t. I, red. P. Petrykowski, A. Potoczek, Toruńskie Towarzystwo Kultury, Toruń 2002, s. 103–131.
24. Buyko Bolesław, „Toruński Słownik Biograficzny”, t. III, red. K. Mikulski, Towarzystwo Miłośników Torunia – Wydawnictwo Uniwersytetu Mikołaja Kopernika, Toruń 2002, s. 34–37.
25. Chełmiński Władysław, „Toruński Słownik Biograficzny”, t. III, red. K. Mikulski, Towarzystwo Miłośników Torunia – Wydawnictwo Uniwersytetu Mikołaja Kopernika, Toruń 2002, s. 37–38.

26. Kabulski Romuald, „Toruński Słownik Biograficzny”, t. III, red. K. Mikulski, Towarzystwo Miłośników Torunia – Wydawnictwo Uniwersytetu Mikołaja Kopernika, Toruń 2002, s. 108–109.
27. Królikowski Jan Henryk, „Toruński Słownik Biograficzny”, t. III, red. K. Mikulski, Towarzystwo Miłośników Torunia – Wydawnictwo Uniwersytetu Mikołaja Kopernika, Toruń 2002, s. 124–125.
28. Lissowski Kazimierz, „Toruński Słownik Biograficzny”, t. III, red. K. Mikulski, Towarzystwo Miłośników Torunia – Wydawnictwo Uniwersytetu Mikołaja Kopernika, Toruń 2002, s. 141.
29. Nowodworski Adam Wiktor, „Toruński Słownik Biograficzny”, t. III, red. K. Mikulski, Towarzystwo Miłośników Torunia – Wydawnictwo Uniwersytetu Mikołaja Kopernika, Toruń 2002, s. 167–168.
30. Z dziejów Policji Państwowej w województwie stanisławowskim, [wstęp do książki Antoniego Rachwała, Przeżyłem Kazachstan, Wydawnictwo Adam Marszałek, Toruń 2003, s. 7–52.
31. Straż Ludowa w Toruniu, [w:] Drogi do niepodległości. Ziemie polskie w dobie odbudowy Państwa Polskiego. Studia pod redakcją Zbigniewa Karpusa i Mieczysława Wojciechowskiego, Wydawnictwo Uniwersytetu Mikołaja Kopernika, Toruń 2003, s. 191–204.
32. „Żołnierz na froncie walki z przestępczością”, czyli wzór osobowy przedwojennego policjanta, [w:] Wychowanie a polityka. Cele polityczne jako czynnik determinujący oddziaływanie wychowawcze, pod redakcją Grzegorza Radomskiego i Katarzyny Kalinowskiej, Wydawnictwo Uniwersytetu Mikołaja Kopernika, Toruń 2003, s. 65–79.
33. Rola samorządu terytorialnego II Rzeczypospolitej w ochronie bezpieczeństwa i porządku publicznego, [w:] Społeczne uwarunkowania rozwoju lokalnego, pod redakcją Andrzeja Potoczka i Jerzego Stępnia, Akademia Rolnicza im. Cieszkowskiego-Wyższa Szkoła Humanistyczno-Ekonomiczna, Poznań-Włocławek 2003, s. 27–44.
34. Nowela sierpniowa a kryzys demokracji parlamentarnej, [w:] Kryzysy i sposoby ich przewycięzania w myśli politycznej XX wieku. Studia i szkice pod redakcją Witolda Wojdyły, Wydawnictwo Uniwersytetu Mikołaja Kopernika, Toruń 2004, s. 139–156.
35. Sprawy wschodnie w polityce bezpieczeństwa wewnętrznego II Rzeczypospolitej (wybrane problemy), [w:] Polska polityka wschodnia w XX wieku, studia pod redakcją Mieczysława Wojciechowskiego i Zbigniewa Karpusa, Wydawnictwo Uniwersytetu Mikołaja Kopernika – Wyższa Szkoła Humanistyczno-Ekonomiczna, Toruń-Włocławek 2004.
36. Czynności kryminalistyczne Policji Państwowej w sprawach pożarów, [w:] Czynności procesowo-kryminalistyczne w polskich procedurach,

- pod red. Violetty Kwiatkowskiej-Darul, Wydawnictwo Uniwersytetu Mikołaja Kopernika, Toruń 2004, s. 195–206.
37. Taktyka i technika kryminalistyczna na łamach czasopisma „Na posterunku”, [w:] *Doctrina multiplex veritas una. Księga jubileuszowa ofiarowana Profesorowi Mariuszowi Kulickiemu*, red. A. Bulsiewicz, A. Marek, V. Kwiatkowska-Darul, Wydawnictwo Uniwersytetu Mikołaja Kopernika, Toruń 2004, s. 505–528.
 38. Europejska współpraca polskiej policji, [w:] *Polska w integrującej się Europie*, pod red. Ryszarda Łaszewskiego i Eugeniusza Ponczka, Wyższa Szkoła Humanistyczno-Ekonomiczna – Państwowa Wyższa Szkoła Zawodowa, Włocławek 2004, s. 259–271.
 39. Rzeczycki Stanisław, „Włocławski Słownik Biograficzny”, t. I, red. S. Kunikowski, Włocławskie Towarzystwo Naukowe, Włocławek 2004, s. 153–155.
 40. Dyskusja nad modelem samorządu powiatowego w okresie międzywojennym, „Zeszyty Naukowe WSHE”, tom XIV, Nauki Administracyjno-Prawne, red. A. Strzelecki, Włocławek 2004, s. 13–42.
 41. Udział Policji Państwowej w ściganiu przestępczości żołnierzy i czynów popełnionych na szkodę Wojska Polskiego w latach 1919–1926, [w:] *Siły zbrojne polityka. Studia ofiarowane profesorowi Jerzemu Przybylskiemu w siedemdziesiątą rocznicę urodzin*, pod red. Piotra Kurlendy, Jerzego Romanowicza, Andrzeja Rossy i Bogdana Zalewskiego, Wydawnictwo Adam Marszałek, Toruń 2005, s. 361–377.
 42. Etyka zawodowa policjanta, [w:] *Urzędnik w administracji publicznej*, pod red. B. Sprengla i A. Strzeleckiego, Wyższa Szkoła Humanistyczno-Ekonomiczna, Włocławek 2005, s. 102–114.
 43. Psy w służbie śledczej i prewencyjnej w Policji Państwowej, „Zeszyty Naukowe WSHE” tom XX, Nauki Administracyjno-Prawne, red. A. Strzelecki, Włocławek 2005, s. 133–156.
 44. Od policji lokalnych do Straży Miejskiej, [w:] *Samorząd terytorialny w Polsce na przełomie XX i XXI wieku. I Regionalna Konferencja Naukowa*, pod red. Piotra Gołdyna, Wyższa Szkoła Humanistyczno-Ekonomiczna w Łodzi, Wydział Zamiejscowy w Koninie, Konin 2005, s. 65–73.
 45. Jewhen Konowalec – żołnierz i polityk ukraiński, (wspólnie z Karolem Grünbergiem), [w:] *Nad Bałtykiem. W kręgu polityki, gospodarki, problemów narodowościowych i społecznych w XIX i XX wieku. Księga jubileuszowa poświęcona Profesorowi Mieczysławowi Wojciechowskiemu*, red. Z. Karpus, J. Kłaczkow, M. Wołos, Wydawnictwo Uniwersytetu Mikołaja Kopernika, Toruń 2005, s. 565–576.
 46. Prokuratura i Policja w systemie administracji bezpieczeństwa publicznego w Polsce od 1990 r., „Nauczanie europejskie”, rocznik,

- Smoleński Uniwersytet Humanistyczny – Wyższa Szkoła Humanistyczno-Ekonomiczna we Włocławku, red. J. P. Kowaljew, Smoleńsk-Włocławek 2005, s. 295–311.
47. Polityka informacyjna Policji Państwowej (zarys problematyki), „Zeszyt Naukowy Muzeum Wojska, nr 19. Materiały z Międzynarodowej Konferencji Naukowej „W służbie Prawa i Bezpieczeństwa 1918–1939” z okazji 85. rocznicy powstania Policji Państwowej, Białystok 2006, s. 140–152.
 48. Finansowanie Policji Państwowej przez samorząd (1919–1939), [w:] Samorząd w polskiej myśli politycznej XX wieku, praca zbiorowa pod red. Grzegorza Radomskiego, Wydawnictwo Uniwersytetu Mikołaja Kopernika, Toruń 2006, s. 207–220.
 49. Wybrane problemy udziału Policji Państwowej w postępowaniu karnym, „Zeszyty Naukowe WSHE” tom XXII, Nauki Administracyjno-Prawne, red. K. Kamińska, Włocławek 2006, s. 91–108.
 50. Policja we Włocławskim w okresie przemian ustrojowych III Rzeczypospolitej, „Zapiski Kujawsko-Dobrzyńskie”, tom 21, Społeczeństwo Kujaw wschodnich i ziemi dobrzyńskiej w dobie transformacji (1989–2005), Włocławek 2006, s. 57–62.
 51. Z dziejów udziału Policji Państwowej w pracach Międzynarodowej Komisji Policji Kryminalnej w latach 1923–1939 (zarys problematyki), [w:] Od Straży Obywatelskich do Policji. Służby porządkowe na ziemiach polskich w XX wieku, red. Ryszard Łaszewski i Bolesław Sprengel, Wyższa Szkoła Humanistyczno-Ekonomiczna we Włocławku, Włocławek 2007, s. 127–141.
 52. Stosunki polsko-rumuńskie w polityce Piłsudskiego, [w:] Józef Piłsudski wobec Europy i wybranych zagadnień wewnętrznych Drugiej Rzeczypospolitej (1918–1935). W 70. rocznicę śmierci, Studia red. Mieczysław Wojciechowski i Zbigniew Karpus, Włocławskie Towarzystwo Naukowe, Instytut Stosunków Międzynarodowych Uniwersytetu Mikołaja Kopernika w Toruniu, Włocławek-Toruń 2007, s. 49–74.
 53. Migracje i wielokulturowość a bezpieczeństwo wewnętrzne państw Europy, [w:] Tożsamość europejska – wielokulturowość – globalizacja, red. E. Ponczek, A. Sepkowski, Wydawnictwo Państwowej Wyższej Szkoły Zawodowej we Włocławku, Włocławek 2007, s. 195–216.
 54. Dzielnicowy Policji Państwowej, [w:] Prewencja i edukacja w kształtowaniu bezpieczeństwa społeczności lokalnej, pod red. Anetty Jaworskiej i Marka Stefańskiego, Akademia Pomorska w Słupsku - Szkoła Policji w Słupsku, Słupsk 2007, s. 19–35.
 55. Policja a migracje, [w:] Bezpieczeństwo państw a procesy migracyjne, pod red. Lecha Kacprzaka i Jacka Knopka, Państwowa Wyższa Szko-

- ła Zawodowa im. Stanisława Staszica w Pile, Piła 2008, s. 47–60.
56. Warszawski przodownik-dzielnicowy w okresie międzywojennym (zarys problematyki), „Bezpieczeństwo i Ochrona”. Kwartalnik Naukowy Wyższej Szkoły Bezpieczeństwa i Ochrony, Warszawa nr 1–2/2008, s. 95–116.
 57. Prywatyzacja ochrony bezpieczeństwa wewnętrznego, [w:] Polityka bezpieczeństwa Polski w XX i na początku XXI wieku (Wybrane problemy), pod redakcją naukową Tadeusza Paneckiego, Akademia im. Jana Długosza w Częstochowie, Częstochowa 2008, s. 225–239.
 58. Migracja z Polski a przestępczość w okresie międzywojennym, [w:] Społeczna przestrzeń Polaków żyjących w diasporze, red. Mieczysław Sprengel, Wydawnictwo Uniwersytetu Adama Mickiewicza, Poznań 2008, s. 67–98.
 59. Wojsko Polskie a ochrona bezpieczeństwa wewnętrznego II Rzeczypospolitej (zarys problematyki), [w:] Polska myśl wojskowa na przestrzeni dziejów, red. naukowa W. B. Łach. T. Gajownik, D. Radziwiłłowicz, Olsztyn 2008, s. 473–485.
 60. Polityka administracyjna władz polskich w okresie międzywojennym w przedmiocie kary administracyjnej wymierzonej przez Policję Państwową w postępowaniu karno-administracyjnym, [w:] Studia prawnicze. Rozprawy i materiały, pod red. Marka Nowaka, Krakowska Szkoła Wyższa im. Andrzeja Frycza Modrzewskiego, Kraków 2008, s. 75–96.
 61. Kazimierz Młodzianowski, [w:] Komendanci Główni Polskiej Policji (1918–2009), pod red. Piotr Majer, Wydawnictwo Wyższej Szkoły Policji w Szczytnie, Szczytno 2009, s. 38–42.
 62. Marek Bieńkowski, [w:] Komendanci Główni Polskiej Policji (1918–2009), red. Piotr Majer, Wydawnictwo Wyższej Szkoły Policji w Szczytnie, Szczytno 2009, s. 205–208.
 63. Edukacja dla bezpieczeństwa w II Rzeczypospolitej, [w:] Edukacja – profilaktyka – terapia. Wymiary prewencji kryminalnej, red. Marek Stefański, Wydawnictwo Uniwersytetu Gdańskiego, Gdańsk 2009, s. 160–169.
 64. Posterunkowy w roli listonosza i szofera, czyli o wykorzystywaniu przez administrację przedwojennych policjantów do zadań niezwiązanych z ochroną bezpieczeństwa, spokoju i porządku publicznego, „Bezpieczeństwo i Ochrona”, Kwartalnik Naukowy Wyższej Szkoły Bezpieczeństwa i Ochrony, Warszawa 2009, nr 1–2 (5–6), s. 128–164.
 65. Powiatowe komisje bezpieczeństwa i porządku – teoria i rzeczywistość, [w:] Bezpieczeństwo wewnętrzne Rzeczypospolitej Polskiej na tle innych państw Unii Europejskiej. Stan obecny oraz perspektywy zmian, pod red. Marka Lisieckiego, Mirosławy Raczkowskiej-Lipiń-

- skiej, Bronisława Sitka, Witolda Pokruszyńskiego, Wyższa Szkoła Gospodarki Euroregionalnej im. Alcide De Gasperi, Józefów 2009, s. 213–225.
66. „Komendant dowody do butelki zagania”, czyli korupcja w Policji Państwowej”, „Bezpieczeństwo i Ochrona” 2009, Kwartalnik Naukowy Wyższej Szkoły Bezpieczeństwa i Ochrony, Warszawa, nr 3–4 (7–8), s. 67–89.
 67. Ochrona informacji niejawnych w polityce władz oraz działalności administracji cywilnej i wojskowej Drugiej Rzeczypospolitej, „Zeszyty Naukowe Wyższej Szkoły Administracji i Biznesu im. Eugeniusza Kwiatkowskiego w Gdyni, 2010, zeszyt 13, Bezpieczeństwo 1, s. 121–149.
 68. Broń palna jako środek przymusu bezpośredniego Policji Państwowej, [w:] Bezpieczeństwo Drugiej Rzeczypospolitej. Materiały z Międzynarodowej Konferencji Naukowej we Wrocławiu 5–6.11.2009, red. A. Peplowski, A. Szymanowicz, Wyższa Szkoła Oficerska Wojsk Lądowych im. generała T. Kościuszki, Wrocław 2010, s. 269–291.
 69. Lotnictwo a bezpieczeństwo wewnętrzne II Rzeczypospolitej, [w:] Lotnictwo i wojska pancerne w XII i XXI w., red. Przemysław Jastrzębski, Krzysztof Rosiak, Henryk Walczak i Andrzej Wojtaszek, Szczecin 2010, s. 13–32.
 70. Polityka rekrutacji do Policji Państwowej, [w:] Rekrutacja do grup dyspozycyjnych – socjologiczna analiza problemu, red. Jan Maciejewski i Marcin Liberacki, Wydawnictwo Uniwersytetu Wrocławskiego, Wrocław 2011, s. 121–141.
 71. Polsko-niemieckie stosunki służb policyjnych w okresie międzywojennym, [w:] Spotkania polsko-niemieckie, red. D. Kawa, Wydawnictwo Adam Marszałek, Toruń 2011, s. 36–59.
 72. Uprawnienia władcze Policji Państwowej a polityka bezpieczeństwa Drugiej Rzeczypospolitej, [w:] Refleksje nad bezpieczeństwem, red. S. Kozdrowski, A. Urbanek, Katedra Bezpieczeństwa Narodowego Akademii Pomorskiej w Słupsku – European Association for Security w Krakowie, Słupsk-Kraków 2011, s. 55–94.
 73. Policja Państwowa wobec zagrożenia wojennego w 1939 roku, [w:] Polska wobec zagrożenia ze strony Trzeciej Rzeszy, red. H. Ćwiąg, Z. Cutter, Instytut Nauk Politycznych Akademii im. Jana Długosza w Częstochowie, Częstochowa 2012, s. 259–272.
 74. Funkcjonariusze Policji Państwowej w oczach społeczeństwa Drugiej Rzeczypospolitej, [w:] Państwo i prawo wobec współczesnych wyzwań. Współczesne ustroje państwowe i rozwój demokracji w Polsce. Księga jubileuszowa Profesora Jerzego Jaskierni, t. 2, Toruń 2012, s. 579–604.

75. Decentralizacja policji w Polsce od okresu międzywojennego do III Rzeczypospolitej, [w:] Ustrój terytorialny państwa a decentralizacja systemu władzy publicznej, red. Alfred Lutrzykowski, Toruń 2012, s. 227–245.
76. Zarządzanie kryzysowe podczas powodzi w Małopolsce Zachodniej w świetle relacji prasowych, [w:] Zarządzanie kryzysowe. Wybrane problemy, red. Andrzej Pepłoński, Grażyna Kędzierska, Zbigniew Siemak, Niepaństwowa Wyższa Szkoła Pedagogiczna w Białymstoku, Białystok 2013, s. 369–399.
77. Fałszerstwa pieniędzy (banknotów i bilonu) oraz czeków i książeczek oszczędnościowych w Polsce w latach 1918–1939, „Archiwum Kryminologii”, 2012, t. XXXIV, Warszawa 2013, s. 569–601.
78. Bezpieczeństwo lokalne jako problem badawczy, [w:] Bezpieczeństwo publiczne w wymiarze lokalnym – wyzwania XXI wieku, red. M. Darabasz, Wydawnictwo Państwowej Wyższej Szkoły Zawodowej w Elblągu, Elbląg 2013, s. 107–128.
79. Czy straż gminna (miejska) jest w Polsce potrzebna? [w:] Współczesne wyzwania administracji rządowej i samorządowej, red. D. Plecka, Toruń 2013, s. 274–289.
80. Przeciwdziałanie przestępczości w szkołach, placówkach oświatowych (wybrane zagadnienia), [w:] Studia z zakresu nauk prawno-ustrojowych. Miscellanea, t. III, Bydgoszcz 2013, s. 97–114.
81. Znaczenie ewidencji Policji Państwowej dla kontrwywiadu, [w:] Wywiad i kontrwywiad wojskowy II RP, t. IV, red. Tadeusz Dubicki, Łomianki 2014, s. 149–167.
82. Polityka bezpieczeństwa wewnętrznego gabinetów z udziałem Sojuszu Lewicy Demokratycznej, „Polityka i Społeczeństwo”, Rzeszów 2014, nr 3 (12), s. 106–119.
83. Aspekty procesowe ścigania szpiegostwa w przedwojennej Polsce, [w:] Kontrwywiad II RP (1914) 1918–1945 (1948), red. Z. Nawrocki, Warszawa 2014, s. 74–90.
84. Udział polskiej Policji Państwowej w pracach International Criminal Police Commission w latach 1923–1939, [w:] Międzynarodowe i wewnętrzne uwarunkowania bezpieczeństwa państwa, red. K. Cebul, A. Rudowski, Warszawa 2015, s. 27–44.
85. Prasa i radio w działalności Policji Państwowej w latach 1919–1939, [w:] Media i dziennikarstwo w XX wieku. Studia i szkice, red. M. Kaczmarczyk, M. Boczkowska, Oficyna Wydawnicza „Humanitas” Wyższa Szkoła Humanitas, Sosnowiec 2015, s. 189–202.
86. Policja Państwowa a prewencja kryminalna, [w:] Policja Państwowa w Drugiej Rzeczypospolitej. Wybrane aspekty organizacji i funkcjo-

- nowania, red. Adrian Tyszkiewicz, Wydawnictwo Uniwersytetu Jagiellońskiego, Kraków 2015, s. 105–125.
87. Udział Policji Państwowej w realizacji polityki penitencjarnej w Polsce w latach 1919–1939, „Archiwum Kryminologii” 2014, t. XXXVI, Polska Akademia Nauk – Instytut Nauk Prawnych – Zakład Kryminologii, Warszawa 2015, s. 227–257.
 88. Rozwój usług detektywistycznych w Polsce do 1997 roku, [w:] Bezpieczeństwo w administracji i biznesie jako czynnik europejskiej integracji i rozwoju, red. Marek Chrabkowski, Cezary Tatarczuk, Janusz Tomaszewski, Wojciech Wosek, Gdynia 2015, s. 176–191.
 89. Fundusz dyspozycyjny, [w:] Kontrwywiad II RP (1914) 1918–1945 (1948), tom III, red. Zbigniew Nawrocki, Agencja Bezpieczeństwa Wewnętrznego, Warszawa 2015, s. 46–56.
 90. Dlaczego funkcjonariuszy Policji Państwowej nie można zaliczyć do elity zawodowej i społecznej Drugiej Rzeczypospolitej, [w:] Społeczeństwo i polityka. Doświadczenia i wyzwania. Księga dedykowana Profesorowi Alfredowi Lutrzykowskiemu, red. J. Marszałek-Kawa, M. Popławski, Toruń 2015, s. 74–99,
 91. Policyjna taktyka przesłuchania zbiegłych do Polski żołnierzy niemieckich, [w:] Wywiad i kontrwywiad wojskowy II RP. Z działalności Oddziału II SG WP, t. VI, red. Tadeusz Dubicki, Łomianki 2015, s. 7–15.

Recenzje w czasopismach naukowych:

1. Wiesław Sauter, Krzysztof Żegocki – pierwszy partyzant Rzeczypospolitej 1618–1673, Poznań 1981, [w:] „Zapiski Historyczne”, Toruń, 1985, zeszyt 4, s. 168–172.
2. Powstanie kościuszkowskie 1794. Dzieje militarne, t. 1, Warszawa 1994, [w:] „Zapiski Historyczne”, Toruń, 1998, zeszyt 1, s. 184–187.
3. Kościół katolicki w przedwojennym Toruniu (rec. P. Kurlenda, Działalność społeczno-polityczna Kościoła katolickiego w Toruniu i Podgórzu (1920–1939), Toruń 1997), [w:] „Pomerania”, Gdańsk, nr 1 (styczeń) 1998.
4. Zbigniew Karpus, Jeńcy i internowani rosyjscy i ukraińscy na terenie Polski w latach 1918–1924, Toruń 1997, [w:] „Kultura i Edukacja”, Toruń, 1998, nr 2, s. 167–169.
5. Grzegorz Dudziński, Na prasowej barykadzie, Toruń 1998, [w:] „Kultura i Edukacja”, 1999, nr 1, s. 147–150.
6. Adam Tokarski, W gościnie u bratanków Węgrów. Menedék Magyar Testvéreinkél, Toruń 1998, [w:] „Ateneum. Polska w świecie”, Toruń 1999, nr 3, s. 281–283.

7. Andrzej Misiuk, Służby specjalne II Rzeczypospolitej, Warszawa 1998, [w:] „Ateneum. Polska w świetle”, Toruń 1999, nr 3, s. 288–291.
8. Grzegorz Radomski, Narodowa Demokracja wobec problematyki mniejszości narodowych w Drugiej Rzeczypospolitej w latach 1918–1926, Toruń 2000, [w:] „Krakowskie Studia Małopolskie”, Kraków 4/2000, s. 246–247.
9. Sławomir Słowik, Polskie życie sportowe w Toruniu w okresie międzywojennym (1920–1939), Toruń 2000, [w:] „Krakowskie Studia Małopolskie”, Kraków 4/2000, s. 247–249.
10. Jacek Ślusarczyk, Stosunki polsko-sowieckie w latach 1939–1945, Toruń 2000, [w:] „Krakowskie Studia Małopolskie”, Kraków 4/2000, s. 249–252.
11. Przestępczość w Polsce w latach 90., red. Feliks Prusak, [w:] „Zeszyty Naukowe WSHE”, tom. XIV, Nauki Administracyjno-Prawne, Włocławek 2004, s. 241–243.
12. Piotr Majer, Milicja Obywatelska 1944–1957. Geneza, organizacja, działalność, miejsce w aparacie władzy, [w:] „Zeszyty Naukowe WSHE”, tom XX, Nauki Administracyjno-Prawne, Włocławek 2005, s. 170–173.
13. Piotr Majer, Milicja Obywatelska 1944–1957. Geneza, organizacja, działalność, miejsce w aparacie władzy, [w:] „Policjanci. Policyjny Magazyn Historyczny” 2008, s. 172–174.
14. Stanisław Kozdrowski, Wyszkolenie policyjne w II Rzeczypospolitej, Kraków 2006, [w:] „Bezpieczeństwo i Ochrona”, Kwartalnik Naukowy Wyższej Szkoły Bezpieczeństwa i Ochrony”, Warszawa 2009, nr 1–2 (5–6), s. 210–212.